

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 05.02.1985, sp. zn. Tpjf 115/84, ECLI:CZ:NS:1985:TPJF.115.1984.1

Číslo: 17/1985

Právní věta: Zhodnotenie poznatkov o súdnej praxi pri rozhodovaní o trestných činoch a prečinoch spáchaných mladistvými.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 05.02.1985

Spisová značka: Tpjf 115/84

Číslo rozhodnutí: 17

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Zhodnocení

Hesla: Mladiství, Obhájce, Právní moc rozhodnutí, Přečin proti majetku v socialistickém vlastnictví, Řízení proti mladistvým, Rozkrádání majetku v socialistickém řízení, Ukládání trestu, Ustanovení obhájce, Zpětvzetí odvolání

Předpisy: 140/1961 Sb. § 3 ods. 4

§ 24

§ 291

§ 292

§ 293

§ 294

§ 296

§ 297

§ 298

§ 329 ods. 2

§ 337 ods. 2

§ 363 150/1969 Sb. § 8 ods. c

§ 38 ods. 1

§ 71 ods. 1

§ 71 ods. 2

§ 75

§ 77

§ 78

§ 82 ods. 2

§ 84

§ 87 ods. 1 141/1961 Sb. § 2 ods. 7

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbirkový text rozhodnutí:

Č. 17/1985 sb. rozh.

Zhodnotenie

poznatkov o súdnej praxi pri rozhodovaní o trestných činoch

a prečinoch spáchaných mladistvými

(Trestné kolégium Najvyššieho súdu ČSSR č. [Tpjf 115/84](#) z 5. 12. 1985.)

Výchova mladej generácie v duchu marxisticko-leninského svetového názoru a jej príprava na život a prácu patrí medzi základné úlohy politického, sociálneho a kultúrneho rozvoja socialistickej spoločnosti. Význam tejto výchovy a potrebu jej ďalšieho skvalitnenia zdôraznil aj XVI. zjazd KSČ; konštatoval, že zdravý rast mladého pokolenia zostane i do budúcnosti v popredí záujmu straníckych a spoločenských orgánov a organizácií. Uložil tiež ako trvalú úlohu sústavne pôsobiť na obmedzovanie príčin a podmienok, ktoré negatívne ovplyvňujú zdravý mravný vývin mladej generácie.

Na úrovni čs. federácií aj v obidvoch národných republikách boli prijaté súbory opatrení na obmedzovanie trestnej a inej protispoločenskej činnosti mládeže a na realizáciu úloh uložených na zvýšenie ochrany mládeže pred negatívnymi javmi. Dôležitosť tejto problematiky vyplýva aj z toho, že Organizácia spojených národov vyhlásila rok 1985 za Medzinárodný rok mládeže.

Smernica pléna Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky o výkone súdneho dozoru po XVI. zjazde KSČ č. Plsf 1/81 usmernila súdy, aby prerokúvaniu trestných vecí mladistvých venovali osobitnú pozornosť, hlavne aby zvýšili účinok trestného konania a uplatňovali účinnejšie formy pôsobenia na mladú generáciu v súčinnosti so spoločenskými organizáciami, najmä so Socialistickým zväzom mládeže, s národnými výbormi a so školou a rodinou s cieľom zistiť a odstrániť príčiny trestnej činnosti mladistvých.

Najvyššie súdy republík i Najvyšší súd ČSSR aj v minulosti venovali zvýšenú pozornosť praxi súdov pri postihu trestnej činnosti mladistvých a o tejto problematike vydali niekoľko zovšeobecňujúcich materiálov. Rozhodovaciu prax súdov o trestnej činnosti mladistvých zovšeobecnil Najvyšší súd ČSSR v správe o zhodnotení aplikácie ustanovenia § 75 Tr. zák. a niektorých súvisiacich trestnoprávných ustanovení v konaní proti mladistvým č. [Plsf 3/81](#).

Pozornosť, akú naša spoločnosť venuje mladej generácii a význam, aký sa právom pripisuje rozhodovaniu súdov vo veciach mladistvých, viedli Najvyšší súd ČSSR k tomu, že do svojho plánu hlavných úloh pojal aj úlohu pre trestné kolégium na rok 1984, zhodnotiť poznatky o súdnej praxi pri rozhodovaní o trestných činoch a o prečinoch spáchaných mladistvými.

Najvyššie súdy republík v súčinnosti s krajskými súdmi (s Mestským súdom v Prahe a v Bratislave) tiež vykonali kontrolný prieskum praxe súdov pri postihu tejto trestnej činnosti. Predmetom prieskumu boli veci právoplatne skončené v roku 1983 a v SSR aj v I. štvrtroku 1984.

Na základe výsledkov týchto prieskumov, sledovania rozhodovania najvyšších súdov republík, informácií získaných z gremiálnych porád krajských súdov (Mestského súdu v Prahe a v Bratislave) a na základe poznatkov zo štatistických prehľadov ministerstiev spravodlivosti o kriminalite mladistvých, trestné kolégium Najvyššieho súdu ČSSR zhodnotilo a zovšeobecnilo poznatky o súdnej

praxi pri rozhodovaní o trestných činoch a o prečinoch spáchaných mladistvými a to aj so zameraním na aplikáciu § 75 Tr. zák. v zmysle záverov plenárneho zasadnutia Najvyššieho súdu ČSSR č. [PlsF 3/81](#), s cieľom podľa potreby zjednotiť a usmerniť rozhodovaciu prax súdov na tomto úseku.

I.

Štatistické údaje o stave, vývine a štruktúre

kriminality mladistvých

V období rokov 1971 až 1979 v ČSSR klesal počet odsúdených mladistvých. Od roku 1979 do roku 1983 - s výnimkou roku 1980, v ktorom sú štatistické údaje ovplyvnené amnestiou prezidenta republiky z 8. 5. 1980 - má tento počet vzostupnú tendenciu, ktorú ovplyvnil narastajúci počet mladistvých odsúdených v ČSR. V roku 1979 bolo v ČSSR odsúdených 7917 mladistvých (v ČSR 4533, v SSR 3384), v roku 1983 sa ich počet zvýšil na 9764 (v ČSR na 6430, v SSR však klesol na 3334); zvýšenie predstavuje 23,3 % (v ČSR zvýšenie o 41,8 %, v SSR zníženie o 1,5 %).

Vývin počtu odsúdených mladistvých za roky 1979 až 1983 je značne rozdielny v obidvoch národných republikách nielen pri trestných činoch ale najmä pri prečinoch. Za uvedené obdobie v ČSR vzrástol počet odsúdených za trestné činy (o 52,2 %) aj za prečiny (o 27,4 %). V SSR sa počet mladistvých odsúdených za trestné činy zvyšoval od roku 1982 (o 24,5 %), v roku 1983 sa mierne znížil (o 3,2 %), za prečiny však klesol (o 29,8 %).

V roku 1983 sa oproti roku 1979 výrazne zvýšil počet mladistvých odsúdených najmä za trestné činy krádeže, sprenevery a podvodu (zo 641 na 1057), rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve (z 553 na 938), neoprávneného používania cudzieho motorového vozidla (z 532 na 783), príživníctva (z 375 na 553) a lúpeže (zo 180 na 309). Toto zvýšenie sa prejavilo v obidvoch národných republikách.

Počet mladistvých odsúdených za prečin proti majetku v socialistickom a v osobnom vlastníctve stúpil v ČSR (z 1281 na 1803), v SSR sa snížil (z 1054 na 865). Priaznivejší vývin možno zaznamenať pri počte mladistvých odsúdených za prečiny proti pracovnej disciplíne (pokles zo 432 na 227) a príživníctva (z 370 na 297). Zníženie nastalo v SSR pri obidvoch týchto prečinoch (zo 168 na 44, resp. zo 149 na 63) a v ČSR pri prečinoch proti pracovnej disciplíne (z 264 na 183).

Podiel mladistvých na celkovom počte všetkých odsúdených osôb sa v ČSSR postupne zvyšoval (zo 7,4 % v roku 1979 na 8,2 % v roku 1983). Vývin tohto podielu v obidvoch národných republikách bol tiež rozdielny. Zatiaľ čo sa podiel v ČSR zvyšoval (zo 6,5 % na 8,0 %), v SSR mierne kolísal a v roku 1983 sa znížil (z 9,0 % na 8,4 %). Tento vývin sa výraznejšie prejavil v pri prečinoch; v ČSR podiel stúpil (z 8,2 % na 9,2 %), v SSR klesol (z 12,5 % na 9,7 %). V dôsledku tohto vývinu sa v obidvoch republikách v podstate vyrovnal podiel mladistvých na počte všetkých odsúdených osôb, aj keď v roku 1983 bol o niečo nižší v ČSR ako v SSR; pri trestných činoch aj pri prečinoch o 0,5 %.

V období rokov 1979 až 1983 - s výnimkou roku 1980 - sa v ČSSR zvyšoval aj koeficient trestnosti mladistvých na 10 000 obyvateľov tejto vekovej kategórie. V roku 1983 sa zvýšil zo 118 na 155; v ČSR stúpil zo 106 na 159, v SSR zo 137 na 148.

Skladba trestnej činnosti mladistvých sa oproti predchádzajúcim rokom výraznejšie nezmenila a koncentruje sa do niekoľko málo skupín. U niektorých trestných činov a prečinov možno zaznamenať negatívne, u iných - hoci v podstate menšej miere - pozitívne tendencie.

Obdobne ako v minulosti sa mladiství najčastejšie dopúšťajú majetkovej trestnej činnosti. V roku 1983 sa oproti roku 1979 zvýšil podiel mladistvých odsúdených za trestné činy krádeže, sprenevery a podvodu (zo 14,1 % na 16,7 %), rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve (z 12,1 % na 14,8

%) na celkovom počte všetkých mladistvých odsúdených za trestné činy. Za toto obdobie vzrástol aj podiel mladistvých odsúdených za prečin proti majetku v socialistickom a v osobnom vlastníctve na počte všetkých mladistvých odsúdených za prečin (zo 69,1 % na 77,1 %). Mladiství pomerne často páchajú aj trestné činy neoprávneného používania cudzieho motorového vozidla, kde sa ich podiel mierne zvýšil (z 11,7 % v roku 1979 na 12,4 % v roku 1983).

Pri niektorých častejšie páchaných trestných činoch, napr. pri príživníctve a trestných činoch spáchaných v doprave, síce podiel odsúdených mladistvých poklesol, zvýšil sa však ich počet. Pri trestnom čine výtržníctva vzrástol počet aj podiel odsúdených mladistvých.

V roku 1983 bolo za trestný čin vraždy odsúdených 0,1 % mladistvých, za trestné činy lúpeže 4,9 % (v roku 1979 len 3,9 %), znásilnenia 1,3 % a pohlavného zneužívania 5,2 % (v roku 1979 až 7,6 %) z počtu všetkých odsúdených za trestné činy. Aj v tomto roku sa mladiství páchatelia výraznejšie podieľali na celkovom počte všetkých odsúdených osôb za tieto trestné činy (okrem trestného činu vraždy). Napr. v SSR bol podiel mladistvých pri trestných činoch lúpeže 38,4 %, pohlavného zneužívania 35,8 % a znásilnenia 23,1 %.

Z prečinov páchali mladiství aj v roku 1983 najčastejšie prečin proti majetku v socialistickom a v osobnom vlastníctve (77,1 %), ďalej prečiny príživníctva a prečiny proti pracovnej disciplíne, pri ktorých však oproti roku 1979 poklesol podiel odsúdených mladistvých (z 10,9 %, na 8,3 %, resp. z 12,8 % na 6,4 %).

II.

Dodržiavanie osobitných procesných predpisov

v konaní proti mladistvým

Zvýšená starostlivosť, ktorú socialistická spoločnosť venuje mládeži, je vyjadrená aj v osobitnej úprave trestného konania proti mladistvým. Zmyslom zákonnej úpravy je najmä zabezpečiť objasnenie všetkých okolností, dôležitých pre spravodlivé rozhodnutie a pre výber najvhodnejších opatrení proti mladistvému, využiť možnosti výchovného pôsobenia na mladistvého, zabezpečiť jeho dôslednú obhajobu a vylúčiť z konania všetky nepriaznivé vplyvy.

Osobitné ustanovenia, uvedené v prvom oddieli devätnástej hlavy Trestného poriadku, v konaní proti mladistvým sa spravidla dodržujú.

1. Orgány činné v prípravnom konaní v prevažnej väčšine prípadov účinne spolupracujú s orgánmi poverenými starostlivosťou o mládež. Doručujú im uznesenie o vznesení obvinenia, takže môžu vykonávať svoje práva už vo vyšetrovaní. Zástupcovia týchto orgánov sa v závažnejších prípadoch zúčastňujú na vyšetrovacích úkonoch a pri oboznamovaní obvinených mladistvých s výsledkami vyšetrovania. Sami sa tiež dôsledne oboznamujú s obsahom spisu. Od týchto orgánov sa už v prípravnom konaní pravidelne vyžadujú správy o pomeroch mladistvého, ktoré sú obvykle dobre spracované tak, že zodpovedajú požiadavkám uvedeným v ustanovení § 292 Tr. por.

O niečo horšia je úroveň spolupráce s orgánmi poverenými starostlivosťou o mládež pri objasňovaní prečinov. V obidvoch národných republikách sa zistilo viac prípadov, keď v tomto štádiu konania nebola vyžiadaná správa o pomeroch mladistvého a musel si ju zadovážiť súd po doručení návrhu prokurátora na potrestanie. Tento nedostatok sa v niektorých okresoch vyskytuje pravidelne. V ČSR je to napr. v obvode Praha 3, v SSR v okresoch Topoľčany, Prievidza a Prešov.

V prípravnom konaní sa dodržiavajú procesné predpisy, ktoré zabezpečujú vykonávanie oprávnení zákonných zástupcov mladistvého. Doručujú sa im uznesenia o vznesení obvinenia a upovedomujú sa

aj o oboznámení s výsledkami vyšetrovania mladistvého. Takmer sa už nevyskytuje ten nedostatok, že by sa práva zákonných zástupcov priznávali aj vtedy, keď mladistvý už nadobudol plnoletosť.

Väčšinou sa v konaní proti mladistvým rešpektuje ustanovenie § 291 Tr. por., podľa ktorého mladistvý musí mať obhajcu od vznesenia obvinenia. Pri výklade dôsledkov, ktoré z tejto požiadavky vyplývajú, sa vychádza zo stanoviska trestného kolégia Najvyššieho súdu ČSSR č. [Tpjf 81/78](#), publikovaného pod č. 1/1979 Zb. rozh. tr. Podľa III. právnej vety tohto stanoviska možno v čase, keď obvinený ešte nemá obhajcu, hoci ho musí mať, vykonávať len tie vyšetrovacie úkony, ktoré vzhľadom na nebezpečenstvo ich zmarenia, straty alebo podstatného oslabenia ich dôkaznej hodnoty alebo straty ďalších dôkazov, teda z hľadiska účelu trestného konania (§ 1 ods. 1 Tr. por.), nepripúšťajú odklad na čas, kým obvinený bude mať obhajcu (analogia § 165 ods. 4 Tr. por.).

V ČSR sa však stále vyskytujú prípady, že sa vykonávajú dôkazy, najmä výsluch mladistvých v čase, keď obhajca nebol ešte zvolený alebo ustanovený, hoci tento procesný úkon nemal povahu neodkladného úkonu. Napr. vo veci okresného súdu bolo dňa 25. júna 1982 proti trom mladistvým vznesené obvinenie pre trestný čin vydierania podľa § 235 ods. 1 Tr. zák. za skutok, ktorého sa mali dopustiť vo februári 1982. Mladiství boli po vznesení obvinenia okamžite vypočutí, hoci nešlo o neodkladný úkon, pričom žiadosti o ustanovenie obhajcov boli doručené advokátskej poradni s odstupom 4-6 dní.

V hlavnom meste v Prahe a vo Východoslovenskom kraji vyšetrovatelia pomerne často robia chybu v tom, že neposkytujú mladistvým, prípadne ich zákonným zástupcom, lehotu na zvolenie obhajcu a hneď požiadajú vedúceho advokátskej poradne o jeho ustanovenie. Postup podľa § 38 ods. 1 Tr. por. platí i pre konanie proti mladistvým a nemožno ho ani v záujme urýchlenia trestného konania obchádzať. Orgány činné v trestnom konaní sú povinné najprv určiť mladistvému lehotu na zvolenie obhajcu, a až keď uplynie táto lehota márne, požiadajú o ustanovenie obhajcu.

Pri rozhodovaní o väzbe mladistvého sa v prípravnom konaní spravidla prihliada na ustanovenie § 293 Tr. por., ktoré obmedzuje možnosť použitia tohto opatrenia na zabezpečenie osoby mladistvého len na prípady, keď jeho účel nemožno dosiahnuť inak. Pokiaľ boli mladiství vzatí do väzby, bolo to z dôvodov uvedených v § 67 písm. a) resp. c) Tr. por. Väzba bola spravidla odôvodnená; šlo najmä o páchatelov závažných trestných činov, ako je lúpež, znásilnenie alebo rozsiahla majetková trestná činnosť, ktorí sa nezdržiavali vo svojom bydlisku, neboli zamestnaní, trestnú činnosť páchali na úteku z výchovného ústavu a pod. Uznesenia o vzatí do väzby však často nebolo odôvodnené z hľadiska splnenia podmienky § 293 Tr. por. Pri prieskume sa nezistil prípad, v ktorom by bola väzba mladistvého nahradená iným opatrením, najmä zárukou spoločenskej organizácie v zmysle § 73 Tr. por. Toto ustanovenie sa v praxi nevyužíva.

Pokiaľ trestná činnosť mladistvého súvisela s trestnou činnosťou osoby staršej než osemnásť rokov, konalo sa proti ním obyčajne spoločné konanie. V SSR neboli zistené prípady, že by tento postup odporoval ustanoveniu § 296 Tr. por. Povaha trestnej činnosti (spravidla išlo o spolupáchateľstvo), rozsah a miera účasti mladistvého vyžadovali pre všestranné a objektívne objasnenie veci vykonať spoločné konanie. Naproti tomu v ČSR orgány činné v trestnom konaní v niektorých veciach viedli spoločné konanie proti mladistvému a osobe staršej než osemnásť rokov bez splnenia podmienok tohto špeciálneho ustanovenia Trestného poriadku.

V ČSR a SSR sa nejednotne rieši otázka, či sú orgány činné v trestnom konaní povinné požiadať príslušný súd o ustanovenie opatrovníka v prípadoch, keď práva zákonných zástupcov mladistvého nevykonávajú z nejakých dôvodov jeho rodičia (osvojitelia) a mladistvému dosiaľ nebol ustanovený opatrovník, event. požiadať o ustanovenie kolízneho opatrovníka, keď mladistvého nemôže zastupovať žiadny z rodičov (osvojiteľov) preto, že by mohlo dôjsť k nezhode záujmov medzi rodičmi (osvojiteľmi) a deťmi alebo medzi deťmi navzájom (§ 37 ods. 2 Zákona o rodine). Zatiaľ čo Najvyšší

súd ČSR zastáva názor, že orgán činný v trestnom konaní je za týchto okolností vždy povinný požiadať o ustanovenie opatrovníka, resp. kolízneho opatrovníka, Najvyšší súd SSR – opierajúc sa aj o rozh. č. 49/1977 Zb. rozh. tr. – je toho názoru, že uvedený orgán nemá takúto povinnosť, môže však dať príslušnému súdu podnet na jeho ustanovenie. Bude preto treba uvážiť postup podľa čl. 7 alebo 8 Smernice pléna Najvyššieho súdu ČSSR č. Plsf 2/78 o výkone súdneho dozoru (riešenie tejto právnej otázky stanoviskom senátu alebo kolégia Najvyššieho súdu ČSSR).

2. Konanie vo veciach mladistvých pred súdmi má obdobne ako v minulosti spravidla dobrú úroveň. O týchto veciach rozhodujú špecializovaní sudcovia s osobitnou odbornou prípravou a preto k porušovaniu procesných predpisov v tomto štádiu konania dochádza len ojediniele.

Súdy zásadne dodržiavajú povinnosti uložené ustanoveniami § 294 ods. 1 a § 297 ods. 2 Tr. por. a príslušnému orgánu poverenému starostlivosťou o mládež doručujú obžalobu, resp. návrh prokurátora na potrestanie a upovedomujú ho o hlavnom pojednávaní a o verejnom zasadnutí.

Účasť zástupcov tohto orgánu v konaní pred súdmi však nie je na potrebnej úrovni. V SSR bolo zistené, že v okresoch Košice-vidiek a v obvode Bratislava 2 sa títo zástupcovia vôbec nezúčastňujú na hlavnom pojednávaní a vo väčšine ďalších okresov je ich účasť malá a nepravidelná. V ČSR sa s výnimkou Juhomoravského kraja, kde je lepšia situácia, zúčastňujú zástupcovia orgánu povereného starostlivosťou o mládež len asi na 50 % hlavných pojednávaní. V obidvoch národných republikách je bežné, že sa ich vystúpenie obmedzuje len na prednesenie záverečnej reči, v ktorej zopakujú obsah správy o pomeroch mladistvého. Nevyužívajú ani právo dávať vyslúchaným otázky (§ 297 ods. 3 písm. c/ Tr. por.).

Pri prieskume neboli zistené prípady, v ktorých by orgány poverené starostlivosťou o mládež podali opravný prostriedok proti súdnemu rozhodnutiu.

Súdy sa dôsledne riadili názorom vysloveným pod č. 35/1971 Zb. rozh. tr. podľa ktorého sa pri prečinoch v konaní pred samosudcom použijú osobitné ustanovenia o konaní proti mladistvým s podmienkou, že návrh prokurátora na potrestanie sa doručil súdu pred dovŕšením devätnásteho roku obvineného (§ 301 ods. 2 písm. b/ v spojení s § 314b ods. 1 Tr. por.).

V konaní o prečinoch samosudcovia v ČSR robia chyby v tom, že neumožnia mladistvému, aby využil svoje právo zvoliť si obhajcu a súčasne s nariadením hlavného pojednávania požiadajú vedúceho advokátskej poradne o ustanovenie obhajcu.

Aj keď sa veľmi málo používa ustanovenie § 297 ods. 3 písm. a) Tr. por., podľa ktorého súd vylúči verejnosť aj vtedy, ak je to na osoh mladistvého, neboli zistené prípady, v ktorých bola vec prejednaná verejne, hoci to mohlo mladistvému škodiť v jeho ďalšom živote.

V ČSR sa niekedy vyskytli pochybenia pri určení právoplatnosti rozsudkov. Stalo sa to najmä v dôsledku nesprávneho názoru na otázky, kedy treba odpis rozsudku doručiť zákonnému zástupcovi a kedy má mladistvý právo prehlásiť, že nesúhlasí s odvolaním rodičov.

K prvej z týchto otázok trestné kolégium Najvyššieho súdu ČSR zaujalo stanovisko (č. [Tpj 90/78](#)), uverejnené pod č. 48/1979 Zb. rozh. tr., podľa ktorého povinnosť doručiť odpis rozsudku zákonnému zástupcovi mladistvého obžalovaného trvá, kým obžalovaný nenadobude plnoletosť. Ak nie je do tej doby odpis rozsudku zákonnému zástupcovi doručený, nemôže lehota na podanie odvolania obžalovaného (a jeho obhajcu) uplynúť skôr než po ôsmich dňoch odo dňa, keď obžalovaný dovŕšil osemnásť rok svojho veku (príp. keď obžalovaný starší ako šesťnásť ročný uzavrel manželstvo), t. j. odo dňa, keď mal byť odpis rozsudku najneskôršie doručený zákonnému zástupcovi mladistvého obžalovaného. Rovnaká lehota na podanie odvolania však platí aj pre bývalého zákonného zástupcu

mladistvého obžalovaného (pokiaľ ním je niektorá z osôb uvedených v § 247 ods. 2 Tr. por.), ktorý však už nemôže podať odvolanie za obžalovaného proti jeho vôli.

Nadobudnutie plnoletosti mladistvého je rozhodujúce aj pre riešenie druhej otázky. Iba mladistvý, ktorý nadobudol plnoletosť, môže právne účinne prehlásiť, že nesúhlasí s tým, aby jeho rodičia v jeho prospech podali odvolanie, alebo že nesúhlasí s už podaným odvolaním týchto osôb.

Súdy v obidvoch národných republikách pomerne často robia chyby pri postúpení veci mladistvého podľa § 295 Tr. por., v dôsledku čoho zbytočne vznikajú spory o príslušnosť a prietahy v konaní proti mladistvým. Tieto nedostatky, na ktoré už upozornilo trestné kolégium Najvyššieho súdu ČSSR v zhodnutí, publikovanom pod. č. 12/1972 Zb. rozh. tr., spočívajú najmä v tom, že súdy, ktoré postúpili vec inému súdu, v obvode ktorého bol mladistvý prihlásený na trvalý pobyt, nezistovali, či sa mladistvý v čase postúpenia veci skutočne zdržuje na tom mieste.

III.

Zisťovanie skutočného stavu veci

Pri objasňovaní trestnej činnosti mladistvých sa priaznivo prejavuje skutočnosť, že vyšetrovanie i rozhodovanie je vo veciach mladistvých zverené špecializovaným pracovníkom. Vykonané dôkazy spravidla poskytujú dostatok podkladov pre objasnenie všetkých okolností dôležitých pre posúdenie, či sú splnené zákonné znaky trestných činov a prečinov, pre ktoré sa vedie trestné stíhanie, ako i pre zistenie konkrétneho stupňa nebezpečnosti činu pre spoločnosť z hľadiska kritérií uvedených v § 3 ods. 4 a § 75 Tr. zák. V súlade s úlohami, ktoré pre orgány činné v trestnom konaní vyplývajú z prijatých súborov opatrení na obmedzenie kriminality mládeže a jej ochrany pred negatívnymi vplyvmi, sa už väčšia pozornosť venuje aj objasňovaniu príčin, ktoré mladistvého viedli k spáchaniu trestnej činnosti, a podmienok, ktoré umožnili jej spáchanie.

Pokiaľ sa zistili ojedinelé nedostatky, išlo obyčajne o neúplné ustálenie výšky spôsobenej škody pri menej závažných majetkových deliktoch. Iné pochybenia, spočívajúce v objasnení skutkových okolností, sa vyskytli len výnimočne. Napr. vo veci mladistvého, ktorý bol uznaný za vinného z prečinu proti verejnému poriadku podľa § 6 písm. b) zákona č. 150/1969 Zb. o prečinoch preto, že si od dospelého spoluobvineného požičal vzduchovku prerobenú na malorážkové náboje a túto prechovával v dome svojich rodičov, okresný súd nezisťoval, ako dlho a k akému účelu mladistvý zbraň prechovával. Objasnenie týchto okolností bolo nevyhnutelné pre posúdenie, či spoločenská nebezpečnosť tohto činu, inak veľmi dobre hodnoteného mladistvého, dosahuje stupeň predpokladaný ustanovením § 75 Tr. zák.

Orgány činné v trestnom konaní vo veciach, v ktorých sa vykonáva prípravné konanie, väčšinou tiež dôsledne zisťujú pomery mladistvého zo všetkých hľadísk uvedených v § 292 Tr. por. Sú si vedomé toho, že jedným zo základných predpokladov pre spravodlivé rozhodnutie súdov v konaní proti mladistvému je všestranná znalosť jeho osoby. Opierajú sa pritom najmä o správu orgánu povereného starostlivosťou o mládež, ako aj o správy národného výboru z miesta bydliska, zamestnávateľa, prípadne školy alebo učilišta. V zložitých prípadoch si obstarávajú i ďalšie dôkazy, aby mohli čo najzodpovednejšie posúdiť osobu mladistvého zo všetkých hľadísk a použiť tie prostriedky, ktoré sú pre jeho nápravu najvhodnejšie. Tak sa napr. v niektorých veciach vyžiadali odborné vyjadrenia od detských diagnostických ústavov, resp. od pedagogicko-psychologických poradní. Niekedy sa špecifické povahové rysy mladistvého zisťovali vyžiadaním znaleckého posudku z odboru psychológie. Pomerne často sa zadržovala charakteristika mladistvého zo základnej školy, ktorú predtým navštevoval. Nedostatkom však zostáva, že orgány trestného konania pravidelne nevyužívajú ako zdroj poznatkov o pomeroch mladistvého jeho podrobný výsluch, prípadne výsluch osôb, ktoré sú s jeho pomermi oboznámené. I keď sú fakty ako spôsob života mladistvého, prostredie,

v ktorom žije, i jeho sklony a záľuby známe z iných dôkazov, napr. zo správy orgánu povereného starostlivosťou o mládež, môžu výsluchy týchto osôb a mladistvého priniesť nové alebo hlbšie poznatky o týchto okolnostiach a jeho pomeroch.

Vzhľadom na to, že úroveň vyšetrovania trestných činov spáchaných mladistvými je dobrá a rozsah dokazovania je väčšinou už v prípravnom konaní dostatočný, súdy pristupujú k predbežnému prejednaniu obžaloby v týchto veciach a k ich vráteniu prokurátorovi na došetrenie podľa § 188 ods. 1 písm. f) Tr. por. len výnimočne.

V konaní o prečinoch má však zisťovanie pomerov mladistvého slabšiu úroveň. Orgány vykonávajúce objasňovanie pomerne často nevyžadujú od orgánu povereného starostlivosťou o mládež správu o pomeroch mladistvého. V niektorých prípadoch tento nedostatok neodstráni ani súd, ktorý dokonca rozhodne vo veci bez náležitej znalosti osoby mladistvého. Dôvodom takého postupu súdu je obyčajne snaha o urýchlenie konania.

IV.

Právne hodnotenie

Právne posúdenie zisteného skutku je spravidla v súlade so zákonom a publikovanou judikatúrou. Pri výklade formálnych znakov trestných činov a prečinov takmer nedochádza k chybám. Oproti predchádzajúcemu obdobiu sa čiastočne zlepšila i prax súdov pri posudzovaní materiálnej stránky trestných činov a prečinov so zreteľom na ustanovenie § 75 Tr. zák., ktoré obsahuje osobitné podmienky trestnej zodpovednosti mladistvých tak, že táto je stanovená pri činoch vykazujúcich vyšší stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť než u dospelých páchatel'ov.

Stále sa však ešte vyskytujú prípady, keď súdy neberú zreteľ na to, že čin spáchal mladistvý a vyslovujú vinu napriek tomu, že stupeň nebezpečnosti posudzovaného činu pre spoločnosť je malý alebo dokonca nižší než malý.

V SSR sa tento nedostatok obdobne ako v minulosti vyskytuje najmä v súvislosti s postihom mladistvých za prečin proti majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 3 ods. 1 písm. a) Zákona o prečinoch.

Najvyšší súd ČSSR v už spomínanom dozorovom materiáli č. [PlsF 3/81](#) vyslovil právny názor, že za dolnú hranicu trestnej zodpovednosti mladistvého v zmysle ustanovenia § 75 Tr. zák. za prečin podľa § 3 ods. 1 písm. a) Zák. o preč. možno považovať škodu vo výške okolo 200,- Kčs, pokiaľ ostatné okolnosti charakterizujúce čin mladistvého páchatel'a i pri nižšej škode nezvyšujú stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť na úroveň prečinu, výnimočne až trestného činu.

V rozpore s týmto právnym názorom súdy v SSR v niektorých prípadoch uznali mladistvých za vinných z tohto prečinu za skutok, ktorým bola spôsobená škoda nižšia ako 200,- Kčs a ktorého nebezpečnosť nezvyšovali iné okolnosti. Napr. okresný súd uznal mladistvú za vinnú z prečinu proti majetku v socialistickom a v osobnom vlastníctve podľa § 3 ods. 1 písm. a) Zák. o preč. preto, že v predajni potravín zobrala z regálu na odkladanie tašiek sieťovku s nákupom, čím spôsobila poškodenú škodu vo výške 128,- Kčs. Pritom išlo o prvý poklesok mladistvej, ktorá inak viedla riadny spôsob života. V inej veci bol mladistvý uznaný za vinného z tohto prečinu spáchaného v spolupáchateľstve s dospelým páchatel'om preto, že spoločne odcudzili z JRD jačmeň v maloobchodnej cene 170,- Kčs. I tu šlo o prvý delikt mladistvého, ktorý mal dobrú povesť v mieste bydliska i na pracovisku, nebol súdne trestaný a ani postihnutý národným výborom za priestupok. Okresné súdy mali tieto veci postúpiť podľa § 314c ods. 1 písm. b) Tr. por. príslušnému národnému výboru na prejednanie priestupku podľa § 19 zákona č. 60/1961 Zb. Najvyšší súd SSR v svojej správe

uvádza viac podobných príkladov, ktorých ďalšou spoločnou črtou je, že súdy v nich väčšinou upustili podľa § 24 ods. 1 písm. a) Tr. zák. od potrestania mladistvých.

Vo väčšine prípadov však i súdy v SSR škodu okolo 200,- Kčs považovali za dolnú hranicu trestnej zodpovednosti mladistvého pri prečine podľa § 3 ods. 1 písm. a) Zák. o preč. V súčasnom období sa na niektorých súdoch v SSR – aj v súvislosti s celkovým vývojom mzdových a cenových relácií – objavuje tendencia neuznávať mladistvých za vinných z tohto prečinu, aj keď spôsobená škoda výraznejšie prevyšuje 200,- Kčs. V ČSR podobne reagoval na spoločenský vývoj Najvyšší súd ČSR a v rozhodnutí sp. zn. 11 Tz 5/85 vyslovil názor, podľa ktorého ak stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť nezvyšujú iné okolnosti prípadu, možno so zreteľom na ustanovenie § 75 Tr. zák. u mladistvého páchatela považovať materiálnu podmienku tohto prečinu za splnenú až pri spôsobení škody prevyšujúcej 300,- Kčs. Najvyšší súd ČSSR bude túto otázku riešiť postupom podľa čl. 7 alebo 8 Smernice pléna Najvyššieho súdu ČSSR č. Plsf 2/78 o výkone súdneho dozoru (zaujatie stanoviska senátom alebo kolégiom Najvyššieho súdu ČSSR).

V rozpore s ustanovením § 75 Tr. zák. boli mladiství viackrát uznaní za vinných aj z trestného činu neoprávneného užívania cudzieho motorového vozidla podľa § 209a Tr. zák. K týmto chybám došlo v obidvoch národných republikách. Napr. vo veci okresného súdu bol mladistvý uznaný za vinného z trestného činu podľa § 209a ods. 2 Tr. zák. preto, že sa nechal ako spolujazdec na motocykli odviezť do blízkej obce a späť dospelým páchatelom, hoci vedel, že majiteľ motocykla nedal k jazde súhlas. V čase činu mal mladistvý 16 rokov, nebol ešte súdne trestaný a v učilišti i v mieste bydliska mal veľmi dobrú povesť. Rozhodnutie súdu je nesprávne a dokonca ťažko pochopiteľné, lebo vzhľadom na popísané skutkové okolnosti by zrejme nebola splnená materiálna podmienka trestného činu, ani keby išlo o dospelého páchatela.

Naproti tomu správne postupoval okresný súd, keď skutok troch mladistvých páchatelov, ktorí sa pokúsili zmocniť motocykla otca jedného z nich, aby sa povozili, v čom im zabránil príslušník VB, hodnotil ako priestupok a postúpil ho príslušnému orgánu. Išlo o bezúhonné pätnásťročné osoby, ktoré boli všestranne kladne hodnotené.

U iných trestných činov a prečinov dochádza k pochybeniam v dôsledku chybného hodnotenia okolností prípadu z hľadiska splnenia podmienky uvedenej v ustanovení § 75 Tr. zák. len celkom ojedinEle.

Napr. mladistvý bol uznaný za vinného z trestného činu ublíženia na zdraví podľa § 223 ods. 1 Tr. zák. na tom skutkovom základe, že po predchádzajúcom nedorozumení sotil do poškodeného, ktorý spadol na zem a utrpel odreniny na ľavom predlaktí a na ľavej strane tváre, v dôsledku čoho bol práceneschopný po dobu 8 dní. Mladistvý bol hodnotený ako veľmi dobrý pracovník, v mieste bydliska mal dobrú povesť a do spáchania činu sa nedopustil žiadnych pokleskov. Z uvedených okolností je zrejmé, že stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť bol malý a že teda vzhľadom na to, že bol spáchaný mladistvým a nie dospelým páchatelom, nešlo o trestný čin.

Pokiaľ ide o posudzovanie materiálnej podmienky prečinu proti pracovnej disciplíne podľa § 8 písm. c) Zák. o preč. bol v zovšeobecňujúcom materiáli Najvyššieho súdu ČSSR č. [Plsf 3/81](#) vyslovený súhlas s praxou tých súdov, ktoré vychádzali z názoru, že u mladistvého bude so zreteľom na ustanovenie § 75 Tr. zák. táto podmienka splnená až pri vynechaní väčšieho počtu smien, než sa vyžaduje pre splnenie formálneho znaku sústavného vynechávania pracovných smien. Zatiaľ čo pre splnenie tohto formálneho znaku postačí obdobie ako u dospelého páchatela počet smien, ktorý v súhrne predstavuje čas jedného týždňa, materiálna podmienka u mladistvého bude splnená spravidla až pri vynechaní okolo dvadsiatich smien, pochopiteľne za predpokladu, že v konkrétnom prípade i pri menšom počte nezvyšujú spoločenskú nebezpečnosť činu iné okolnosti. Až pri vynechaní uvedeného počtu smien bude totiž následok tohto prečinu – ohrozenie plynulej hospodárskej

prevádzky alebo hospodárskej činnosti socialistickej organizácie alebo spôsobenie škody - obyčajne naplnený v takej intenzite, že stupeň nebezpečnosti činu mladistvého pre spoločnosť bude vyšší než malý.

Napr. mladistvá bola nesprávne uznaná za vinnú z prečinu podľa § 8 písm.

c) Zák. o preč. preto, že zmeškala len 12 pracovných smien, čím spôsobila škodu vo výške 168,30 Kčs za vyplatené nadčasové hodiny. Ani v tejto veci neboli zistené žiadne také okolnosti, ktoré by stupeň spoločenskej nebezpečnosti jej činu zvyšovali na úroveň tohto prečinu.

Pri prieskume neboli - až na jednu výnimku - zistené v minulosti pomerne časté nedôslednosti v hodnotení okolností určujúcich stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť z hľadiska ustanovenia § 75 Tr. zák., ktoré viedli k pochybeniam pri rozlišovaní medzi trestnými činmi proti majetku v socialistickom vlastníctve, prípadne trestnými činmi proti majetku a zodpovedajúcimi prečinmi.

V prípadoch, keď spôsobená škoda nedosahovala 1500,- Kčs, si sudy uvedomovali, že okolnosti, ktoré môžu zvýšiť spoločenskú nebezpečnosť skutku na úroveň trestného činu, musia byť u mladistvého závažnejšej povahy než u dospelého páchatela.

V jednej veci, kde bolo zistené pochybenie, bol mladistvý uznaný za vinného z trestného činu rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 132 ods. 1 písm. a) Tr. zák. preto, že vznikol do uzamknutého skladu náradia a chemikálií tak, že vytrhol visací zámok na dverách a na škodu JRD odcudzil bicykel v hodnote 366,- Kčs. Mladistvý pochádzal z robotníckej rodiny, sám pracoval ako robotník, v mieste bydliska i na pracovisku bol veľmi dobre hodnotený najmä pre príkladnú pracovnú morálku. Pred spáchaním posudzovaného činu nebol súdne trestaný ani nebol postihnutý za priestupok. Samotná okolnosť, že k rozkrádaniu došlo vlámaním, ktoré navyše nebolo vykonané nijakým náročným spôsobom, nemohla zvýšiť nebezpečnosť činu mladistvého natolko, aby išlo o trestný čin.

K problematike rozlišovania medzi trestnými činmi proti majetku v socialistickom vlastníctve, prípadne trestnými činmi proti majetku a zodpovedajúcimi prečinmi treba ešte dodať, že spôsobenie škody neprevyšujúcej 1500,- Kčs je zákonným znakom prečinu podľa § 3 ods. 1 Zák. o preč. a že teda skutok, ktorým bola spôsobená škoda prevyšujúca uvedenú sumu, nemožno posúdiť ako tento prečin (porov. č. 42/1979 Zb. rozh. tr.). Nesprávne je preto rozhodnutie okresného súdu, ktorým bol mladistvý uznaný za vinného z prečinu podľa § 3 ods. 1 písm. a) Zák. o preč. za to, že odcudzil veci v hodnote 1508,- Kčs.

V SSR sa zistilo niekoľko prípadov, keď sa v dôsledku nesprávneho hodnotenia stupňa nebezpečnosti činu pre spoločnosť z hľadiska § 75 Tr. zák. urobil chybný záver v otázke, či šlo o trestný čin príživníctva podľa § 203 Tr. zák. alebo o prečin príživníctva podľa § 10 Zák. o preč. V týchto veciach naopak sudy nedocenili význam skutkových okolností, ktoré stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť zvyšovali natolko, že bol vyšší než malý. Napr. vo veci okresného súdu bola mladistvá uznaná za vinnú z tohto prečinu preto, že od 12. 12. 1982 do 26. 9. 1983 nikde nepracovala, vyhýbala sa práci, potulovala sa a nechala sa vydržiavať svojou babičkou. Vykonanými dôkazmi bolo preukázané, že mladistvá mala vytvorené všetky podmienky pre to, aby sa mohla zapojiť do práce. Dĺžka páchania trestnej činnosti neodôvodňovala posúdiť tento skutok len ako prečin. Okresný súd mal podľa § 314c ods. 1 písm. f) Tr. por. vrátiť vec prokurátorovi, aby sa vo veci vykonalo prípravné konanie.

Odôvodňovanie právnej kvalifikácie vo veciach mladistvých v obidvoch národných republikách nie je na potrebnej úrovni. Veľmi často sa odôvodnenie rozhodnutí obmedzuje iba na citovanie skutkovej podstaty príslušného trestného činu alebo prečinu.

V.

Ukladanie trestov a ochranných opatrení

1. Socialistická spoločnosť venuje mládeži osobitnú starostlivosť, na ktorú súd prihliada pri trestaní mladistvých. Vychádza sa pritom zo skutočnosti, že mladiství sú ľudia ešte bez životných skúseností a ich dospievanie sprevádzajú prenikavé zmeny celej osobnosti. Aj keď na jednej strane podliehajú mladiství vplyvom i nástrahám prostredia, na druhej strane sú prístupnejší výchovným vplyvom. Preto účelom trestu u mladistvého je predovšetkým vychovať ho na riadneho pracujúceho človeka, a to so zreteľom na jeho osobné vlastnosti, na jeho rodinnú výchovu a na prostredie, z ktorého pochádza. Z hľadiska ukladania trestov mladistvým majú podstatný význam ustanovenia, ktorými sa vylučujú niektoré druhy trestov, a ktoré snižujú a obmedzujú výšku trestu odňatia slobody a vo väčšom rozsahu umožňujú upustiť od potrestania mladistvých.

Mladistvým sa ukladajú v prevažnej miere tresty nespojené s odňatím slobody, najmä podmiennečné tresty odňatia slobody.

Zo štatistických údajov vyplýva, že v uvedenom období kolísal podiel nepodmiennečných trestov odňatia slobody uložených mladistvým a v roku 1983 predstavoval 16,7 % (v ČSR 16,1 %, v SSR 18,5 %). Tento druh trestu sa viac ukladá za trestné činy (22,6 %) ako za prečiny (6,1 %).

Podmiennečný trest odňatia slobody uložili súdy v roku 1983 64,3 % mladistvých páchatel'ov a trest nápravného opatrenia iba 6,0 % mladistvých. Tento značný rozdiel vyplýva z toho, že medzi mladistvými je veľa takých, ktorí ešte nie sú zárobkovo činní. Podiel podmiennečného odsúdenia sa v roku 1983 oproti roku 1979 mierne zvýšil v ČSR, v SSR sa výraznejšie zvýšil pri trestných činoch (z 57,6 % na 63,8 %) a mierne znížil pri prečinoch (z 59,3 % na 56,8 %).

Ďalšie druhy trestov, ktoré možno podľa zákona ukladať mladistvým (peňažný trest a trest prepadnutia veci), boli ako samostatné tresty v roku 1983 uložené 152 mladistvým, t. j. 1,5 % (v ČSR 110, v SSR 42), z toho za trestné činy 18 a za prečiny 134 mladistvým.

Podiel rozhodnutí, ktorými sa upustilo od potrestania, predstavuje 11,2 %. Upustenie od potrestania sa podstatne viac využíva pri prečinoch (20,7 %, v SSR až 26,5 %) ako pri trestných činoch (6,0 %).

2. Súdy rozhodujú o trestoch spravidla na základe dostatočne zistených podkladov. Zlepšilo sa najmä objasňovanie osoby mladistvého, jeho rodinnej výchovy a prostredia, v ktorom žije, prípadne aj pracuje. Tresty ukladané mladistvým sú preto väčšinou správne a zodpovedajú všetkým zákonným hľadiskám. Niektoré zistené pochybenia napravili odvolacie súdy.

Nepodmiennečné tresty odňatia slobody ukladali súdy mladistvým len za závažné trestné činy (napr. lúpež, znásilnenie, závažné rozkrádanie majetku v socialistickom vlastníctve spáchané vlámaním) alebo v prípade značne narušeného mladistvého s negatívnym osobným profilom, ktorý trestnú činnosť opakoval, hoci sa na neho už pôsobilo inými výchovnými prostriedkami.

Pri ukladaní tohto druhu trestu sa pochybenia vyskytovali len výnimočne a spravidla spočívali v precenení skutočnosti, že páchatel'om bol mladistvý, a v nedocenení toho, že spáchaná trestná činnosť svedčilo o vyššom stupni jeho morálneho narušenia. Napr. mladistvému bol za trestný čin krádeže podľa § 247 ods. 1 Tr. zák. a za prečin príživníctva podľa § 10 Zák. o preč. uložený podmiennečný trest odňatia slobody, hoci tieto činy začal páchať krátko po návrate z výkonu trestu a išlo o páchatela, ktorý bol negatívne hodnotený najmä po pracovnej stránke. Na odvolanie okresného prokurátora odvolací súd uložil mladistvému nepodmiennečným trest odňatia slobody v trvaní šiestich mesiacov.

Vyskytol sa aj prípad, v ktorom naopak došlo k preceneniu konkrétneho stupňa nebezpečnosti činu pre spoločnosť v neprospech mladistvého a v dôsledku toho k neodôvodnenému uloženiu nepodmienečného trestu odňatia slobody. Išlo o vec, v ktorej bol mladistvému uložený tento druh trestu v trvaní dvoch mesiacov za prečin proti majetku v socialistickom a v osobnom vlastníctve podľa § 3 ods. 1 písm. a) Zák. o preč. preto, že z balkónu domu odcudzil nohavice zn. „Rifle“ v cene 350,- Kčs. Z výsledkov dokazovania vyplývalo, že mladistvý bol v mieste bydliska i na pracovisku veľmi dobre hodnotený. Miestny národný výbor hodnotil mladistvého ako osobu s dobrými charakterovými vlastnosťami s tým, že dosiaľ nebol postihnutý za priestupok. Aj zamestnávateľ v posudku okrem iného uviedol, že mladistvý má veľmi dobrú pracovnú morálku a v kolektíve spolupracovníkov je obľúbený práve pre dobrý vzťah k plneniu povinností. Mladistvý súdne trestaný nebol. Nesprávny bol preto názor okresného súdu, že u mladistvého možno účel trestu dosiahnuť iba trestom spojeným s odňatím slobody.

Pri trestoch nespojených s odňatím slobody sa zistili chyby spočívajúce v tom, že bol uložený trest nápravného opatrenia alebo peňažný trest, hoci mladistvý nebol v pracovnom pomere a nemal vlastný príjem ani majetok. Naproti tomu nebol uložený trest nápravného opatrenia alebo peňažný trest, hoci mladistvý bol zárobkovo činný (§ 78 Tr. zák.) a pre uloženie týchto trestov boli splnené i ostatné zákonné podmienky. Pretože mladiství majú zriedkakedy väčší príjem a pri svojom štarte do života majú zvýšené potreby, uloženie trestov majetkovej povahy treba mimoriadne starostlivo zvažovať z hľadiska ich osobných a majetkových pomerov.

Pri podmienечnom odsúdení a pri uložení trestu nápravného opatrenia súdy nevyužívajú možnosť uložiť mladistvým primerané obmedzenie smerujúce k tomu, aby viedli riadny život pracujúceho človeka. Pokiaľ sa takéto obmedzenie uložilo, spravidla sa týkalo zákazu požívania alkoholických nápojov. Ide o trvalý nedostatok v obidvoch národných republikách. Súdy si ešte neuvedomujú, že tieto obmedzenia môžu podstatne zvýšiť účinnosť týchto trestov.

Najčastejšie sa upúšťa od potrestania mladistvých postupom podľa § 24 ods. 1 písm. a) Tr. zák. Aplikácia ustanovenia § 24 ods. 1 písm. b) Tr. zák., podľa ktorého súd upustí od potrestania mladistvého na základe prijatej záruky ponúknuť spoločenskou organizáciou za nápravu mladistvého, je však stále neuspokojivá. Napr. v SSR se takýto prípad v preskúmaných veciach nevyskytol.

Náležite sa nevyužíva ani ustanovenie § 77 ods. 1 Tr. zák., ktoré v prípade upustenia od potrestania mladistvého umožňuje súdu požiadať spoločenskú organizáciu, aj keď neponúkla záruku za jeho nápravu, aby pomáhala vytvárať podmienky pre to, aby mladistvý žil riadnym životom pracujúceho človeka. Obdobná situácia je aj pri aplikácii ustanovenia § 77 ods. 2 Tr. zák. Napr. v roku 1983 súdy v ČSR u 9 mladistvých a v SSR iba u 2 mladistvých upustili od ich potrestania za súčasného uloženia ochrannej výchovy.

Súdy rozhodujú spravidla správne. Iba ojedinele – aj keď v SSR častejšie – sa vyskytli nedostatky v tom, že súd nemal upustiť od potrestania, pretože mladistvý nemal byť vôbec uznaný za vinného, alebo najmä preto, že nešlo o čin menšej nebezpečnosti pre spoločnosť, jeho spáchanie mladistvý nelutoval a neprejavil účinnú snahu o nápravu.

Napr. okresný súd upustil od potrestania mladistvej, ktorá sa s ďalšou dospelou spolupáchateľkou dopustila trestného činu rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 132 ods. 1 písm. a) Tr. zák. tým, že v Budapešti v MĽR odcudžila v niekoľkých obchodných domoch rozličnú obuv, bielizeň a ošatenie v hodnote najmenej 7494,90 forintov (4 389,40 Kčs). Okresný súd odôvodnil svoj postup v podstate tým, že mladistvá sa dopustila trestného činu na území cudzieho štátu, hoci táto okolnosť nemôže nijako znižovať stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť. Náležite neuvážil, že nešlo o príležitostnú krádež, ale že obidve obvinené si trestnú činnosť premysleli a naplánovali, veci

odcudzovali v rôznych obchodných domoch, vzájomne sa pritom kryli a odcudzili väčšie množstvo tovaru.

3. Počet mladistvých, ktorým bola uložená ochranná výchova a ochranné liečenie, mal stúpajúcu tendenciu.

Súdy uložili ochrannú výchovu v roku 1979 spolu 186 mladistvým (v ČSR 136, v SSR 50), t. j. 2,3 % v roku 1983 247 mladistvým (v ČSR 175, v SSR 72), t. j. 2,5 % z celkového počtu odsúdených mladistvých.

Pri prieskume sa nezistilo, že by súdy uložili ochrannú výchovu bez splnenia podmienok uvedených v § 84 ods. 1 Tr. zák. Na niektorých súdoch v SSR sa vyskytli prípady, v ktorých ochranná výchova nebola uložená, hoci pre jej uloženie boli splnené zákonné podmienky. Ochranná výchova sa v ČSR neukladá ani vtedy, keď súd zistí, že by sa s jej výkonom nemohlo začať pred dovŕšením osemnásteho roku veku mladistvého, čo súvisí s nedostatočnou kapacitou výchovných zariadení, v ktorých sa táto výchova vykonáva.

Výraznejšie stúpol počet aj podiel mladistvých, u ktorých bolo vyslovené ochranné liečenie. Tento druh ochranného opatrenia bol v roku 1979 uložený 100 mladistvým (v ČSR 79, v SSR 21), v roku 1983 už 203 mladistvým (v ČSR 137, v SSR 66). Z celkového počtu odsúdených mladistvých sa podiel zvýšil z 1,2 % na 2,0 %. Toto zvýšenie bolo ovplyvnené najmä tým, že prevažne šlo o ochranné protialkoholické liečenie v ambulantnej forme, ktoré súdy správne ukladali aj tým mladistvým, u ktorých zistili už druhé štádium alkoholizmu so vznikajúcou chorobnou závislosťou na alkohol. Súdy sa pritom riadili názorom, ktorý k tejto otázke vyslovilo trestné kolégium Najvyššieho súdu ČSSR v správe o zhodnotení účasti súdov na boji proti kriminalite páchanej v dôsledku alkoholizmu a inej drogovej závislosti páchatelov, s osobitným zameraním na ukladanie a výkon ochranného liečenia podľa § 72 ods. 2 písm. b) Tr. zák. č. [Tvpj 70/76](#), uverejnenej pod č. 46/1977 Zb. rozh. tr.

Nezistil sa prípad, v ktorom by prichádzalo do úvahy uloženie ochranného liečenia u mladistvého a súdy ho neuložili.

4. Výchovný a preventívny účinok i vecne správneho rozsudku sa oslabuje, ak nie je presvedčujúco odôvodnený. Preto zákonná požiadavka, aby rozsudok – vrátane záveru súdu o trestnej zodpovednosti mladistvého v zmysle ustanovenia § 75 Tr. zák. – bol jasne, stručne a presvedčivo odôvodnený, má osobitný význam v konaní proti mladistvým. Odôvodnenie niektorých rozhodnutí, najmä okresných súdov, nie je však vždy v súlade so zákonom. Zlepšenie možno zaznamenať v ČSR, najmä pokiaľ ide o odôvodnenie výrokov o uložení nepodmienečného trestu odňatia slobody a ochrannej výchovy.

V konaní o prečine proti mladistvým samosudcovia vyhotovili prevažne zjednodušený písomný rozsudok. K tomu treba uviesť, že Najvyšší súd ČSSR v zovšeobecňujúcom materiáli č. [Plsf 3/74](#), uverejnenom pod č. 1/1975 Zb. rozh. tr. usmernil súdy, že trestné konanie proti mladistvému musí byť predovšetkým zamerané na jeho výchovu, a preto aj pri splnení zákonných podmienok na vyhotovenie zjednodušeného písomného rozsudku treba vždy starostlivo uvážiť, či je vhodné vyhotoviť zjednodušený písomný rozsudok, alebo či výchovné vyhotoviť zjednodušený písomný rozsudok, alebo či výchovné poslanie konania proti mladistvému nebude lepšie splnené, ak sa písomný rozsudok vyhotoví s odôvodnením.

VI.

Súčinnosť súdov so spoločenskými organizáciami

Zásada, že všetky orgány činné v trestnom konaní spolupracujú v najširšej miere so spoločenskými

organizáciami a využívajú ich výchovné pôsobenie,, patrí medzi základné zásady čs. trestného konania (§ 2 ods. 7 Tr. por.). Rozvíjanie tejto spolupráce je preto trvalou a naliehavou úlohou. Ani v hodnotenom období sa neplnila požiadavka, aby sa táto spolupráca stala bežnou metódou v činnosti súdov. Stav spolupráce súdov so spoločenskými organizáciami je - obdobne ako v minulosti - stále neuspokojivý.

Spoločenské organizácie ponúkajú záruky za nápravu mladistvých a záruky za dovŕšenie ich nápravy a vysielajú na prejednanie vecí pred okresným súdom svojho zástupcu len výnimočne. V roku 1983 bolo v ČSR ponúknutých len 50 záruk za nápravu mladistvých a na hlavnom pojednávaní pred okresným súdom vystupovalo 8 spoločenských obhajcov. V preskúmaných veciach v SSR spoločenské organizácie v tom istom roku ponúkli dokonca iba 12 záruk (11 ZO SSM a 1 ZV ROH) a nevyskytol sa ani jeden prípad, v ktorom by spoločenská organizácia vyslala na prejednanie vecí svojho zástupcu.

Príčiny tohto nepriaznivého stavu spočívajú predovšetkým v nedostatočnej iniciatíve orgánov činných v trestnom konaní a v nedostatočnom záujme spoločenských organizácií. Tento stav nepriaznivo ovplyvňuje aj skutočnosť, že okresné sudy v niektorých prípadoch neprijmú ponúknutú záruku len z formálnych dôvodov, hoci inak podmienky na jej prijatie boli splnené, pozabudnú o ponúknutej záruke rozhodnúť, prípadne zanedbajú upovedomiť o hlavnom pojednávaní spoločenskú organizáciu, ktorá na prejednanie vecí vyslala svojho zástupcu. Takýto nesprávny postup zistili pri prieskume obidva najvyššie sudy republík. Napr. Najvyšší súd SSR uvádza 3 prípady, v ktorých okresné sudy nesprávne postupovali, keď neprijali ponúknuté záruky za nápravu mladistvých len s poukazom na ich formálne nedostatky. K tomu treba dodať, že tento postup - ako na to poukázal Najvyšší súd ČSSR v správe o zhodnotení súčinnosti súdov so spoločenskými organizáciami v trestnom konaní č. [Plsf 2/83](#), uver. pod č. 1/1984 Zb. rozh. tr. - je dokonca v rozpore so zákonom, najmä v prípadoch, keď je od prijatia ponúknutej záruky za nápravu obvineného závislé rozhodnutie o druhu trestu. Záujem na rýchlosti konania nemôže byť v rozpore so zásadou úplného objasnenia vecí. So zreteľom na to, že sa stále nedarí vo väčšom rozsahu zabezpečiť spoluprácu súdov so spoločenskými organizáciami, Najvyšší súd ČSR usmernil sudy v tom smere, že ponúknutú záruku nemožno odmietnuť len pre formálne nedostatky. V takomto prípade je potrebné, aby sa sudy vždy i za cenu odročenia hlavného pojednávania pokúsili o ich odstránenie, ako to robia Krajské sudy v Hradci Králové a Ostrave.

Poznatky z prieskumu ukazujú, že hoci riadiaci pracovníci justičného rezortu prijali viaceré politickoorganizačné opatrenia a zvýšila sa preventívno-výchovná činnosť súdov, spolupráca so spoločenskými organizáciami sa nezlepšila. Jedným zo spôsobov, ako možno tento nepriaznivý stav zlepšiť, je plnenie záverov uvedených v už spomínanom zhodnotení Najvyššieho súdu ČSSR č. [Plsf 2/83](#).

VII.

Vykonávacie konanie

Činnosť súdov v konaní po právoplatnosti rozhodnutí ešte stále nedosahuje požadovanú úroveň, aj keď možno na niektorých súdoch zaznamenať určité zlepšenie. Nedocenenie postupu súdov v tomto štádiu trestného konania zoslabuje výchovný a preventívny účinok aj vecne správnych rozhodnutí.

1. Nedostatky sa vyskytujú pri rozhodovaní o zahľadení odsúdenia podľa ustanovenia § 87 ods. 1 Tr. zák., z ktorého pre sudy vyplýva povinnosť rozhodnúť o zahľadení odsúdenia mladistvého po výkone trestu odňatia slobody, prípadne ak bol trest podľa rozhodnutia prezidenta republiky zmiernený, hneď po tom, čo mladistvý bol po výkone zmierneného trestu prepustený na slobodu. Tieto nedostatky sa vyskytujú nielen v prípadoch, v ktorých nápravno-výchovný ústav nezaslal (so správou o ukončení trestu) správu o správaní mladistvého vo výkone trestu, ale aj vtedy, keď sudy mali k

dispozícii túto správu.

Súdy nerozhodujú vždy o zahľadení odsúdenia mladistvých po výkone samostatného peňažného trestu ani po právoplatnosti rozsudku, ktorým bol uložený samostatný trest prepadnutia veci. Prehliadajú, že i v týchto prípadoch rozhodne súd aj bez návrhu alebo žiadosti (§ 363 Tr. por.).

2. V ČSR sa výraznejšie nezlepšila spolupráca súdov so spoločenskými organizáciami u mladistvých, ktorým boli uložené tresty odňatia slobody, ktorých výkon bol podmiennečne odložený, alebo tresty nápravného opatrenia so zreteľom na prijatú záruku za ich nápravu. Náležite sa nevyužíva ani možnosť požiadať podľa § 329 ods. 2 a § 337 ods. 2 Tr. por. spoločenskú organizáciu o výchovné spolupôsobenie vo veciach, v ktorých boli takéto tresty uložené bez spoločenskej záruky. Pokiaľ súdy spolupracujú so spoločenskými organizáciami, väčšinou len písomne im oznamujú, že mladistvý bol odsúdený a žiadajú tieto organizácie o výchovné spolupôsobenie. Stav tejto spolupráce je však na dobrej úrovni v Severomoravskom kraji a v niektorých okresoch iných krajov (napr. Příbram, Ústí nad Labem), kde súdy tiež správne konkretizujú žiadosť o výchovné spolupôsobenie a oznamujú spoločenskej organizácii, akým spôsobom má svoju činnosť vyvíjať a podávať súdu informácie o stave prevýchovy mladistvého, prípadne o odvolaní záruky. Okresný súd v Strakoniciach dokonca uplatňuje osobný styk so spoločenskými organizáciami a vo vhodných prípadoch s nimi vždy dohodne výchovné pôsobenie na odsúdeného mladistvého.

V SSR sa zlepšila činnosť súdov pri využívaní postupu podľa § 329 ods. 2 a § 337 ods. 2 Tr. por., lebo oproti predchádzajúcemu obdobiu podstatne viac okresných súdov požiadalo spoločenskú organizáciu na pracovisku alebo v škole o výchovné spolupôsobenie v prípadoch podmiennečného odsúdenia mladistvého alebo uloženia trestu nápravného opatrenia bez záruky spoločenskej organizácie.

3. Pri sledovaní správania sa podmiennečne odsúdeného mladistvého súdy vo väčšine prípadov vyžadujú príslušné správy raz za rok, v polročných, prípadne aj v kratších lehotách; tak postupujú najmä pri jednoročnej skúšobnej dobe. Táto správna prax pri sledovaní správania mladistvých v kratšom čase umožnila súdom urobiť príslušné opatrenie a včas zasiahnuť (napr. pohovorom), keď sa v priebehu skúšobnej doby zhoršilo správanie podmiennečne odsúdeného mladistvého.

4. Ustanovenie § 82 ods. 2 Tr. zák. poskytuje – za podmienok v tomto ustanovení vymedzených súdu možnosť u mladistvého, ktorý bol podmiennečne odsúdený, ponechať podmiennečné odsúdenie v platnosti, prípadne predĺžiť skúšobnú dobu najviac o dva roky. Podľa tohto zákonného ustanovenia súdy rozhodujú iba vynímočne. Pochybenia sa vyskytli najmä v tom, že súdy rozhodli o predĺžení skúšobnej doby až po jej uplynutí, hoci rozhodnutie podľa § 82 ods. 2 Tr. zák. môže súd urobiť len počas skúšobnej doby podmiennečného odsúdenia, o ktoré ide (porov. č. 56/1979 Zb. rozh. tr.).

Závery

Naša socialistická spoločnosť venuje zvýšenú pozornosť výchove mladej generácie. Toto úsilie sa zatiaľ dostatočne neprejavilo v obmedzovaní a potláčaní kriminality mladistvých, ktorá je stále vážnym celospoločenským problémom. Počet odsúdených mladistvých sa totiž v roku 1983 zvýšil oproti roku 1979 o 23,3 %. Tento stav ovplyvnilo zvýšenie počtu mladistvých odsúdených v ČSR o 41,8 %.

Skladba trestnej činnosti mladistvých sa oproti predchádzajúcemu obdobiu výraznejšie nezmenila a koncentruje sa do niekoľkých skupín. Mladiství sa najčastejšie dopúšťajú trestnej činnosti proti majetku. Priaznivý vývin možno zaznamenať len u prečinov proti pracovnej disciplíne a príživníctva.

Možno konštatovať, že rozhodovacia prax súdov v konaní proti mladistvým sa zlepšila; napomáha

tomu špecializácia orgánov činných v trestnom konaní aj dozorová činnosť najvyšších súdov republík.

V konaní proti mladistvým sa väčšinou rešpektujú všetky osobitné procesné ustanovenia, ktoré zákon predpisuje pre tento druh konania.

Spolupráca s orgánmi poverenými starostlivosťou o mládež i súčinnosť so zákonnými zástupcami je na dobrej úrovni. Napriek určitému zlepšeniu pretrvávajú nedostatky v objasňovaní prečinov, kde sa ešte často zanedbáva povinnosť vyžiadať od orgánov poverených starostlivosťou o mládež správu o pomeroch mladistvého. Orgány prípravného konania v ČSR niekedy robia chyby v tom, že vykonávajú dôležité dôkazy, najmä výsluch mladistvého v čase, keď mladistvý ešte nemá obhajcu, hoci nejde o neodkladné vyšetrovacie úkony.

Zisťovaniu skutočného stavu veci sa venuje náležitá pozornosť. Vykonané dôkazy – až na niektoré výnimky – poskytujú dostatok podkladov pre správne rozhodnutie.

Právne posudzovanie trestnej činnosti mladistvých je spravidla v súlade so zákonom a publikovanou judikatúrou. Oproti predchádzajúcemu obdobiu sa o niečo zlepšila i prax súdov pri hodnotení materiálnej stránky trestných činov a prečinov so zreteľom na ustanovenie § 75 Tr. zák. Stále sa však vyskytujú prípady, keď sú neprihliadajú na to, že čin spáchal mladistvý a vyslovujú vinu, hoci stupeň nebezpečnosti posudzovaného činu pre spoločnosť bol malý. V SSR sa tento nedostatok obdobne ako v minulosti vyskytuje najmä v súvislosti s postihom mladistvých za prečin proti majetku v socialistickom a v osobnom vlastníctve podľa § 3 ods. 1 Zákona o prečinoch. V obidvoch národných republikách sa zistilo viac obdobných pochybení pri trestných činoch neoprávneného používania cudzieho motorového vozidla podľa § 209a Tr. zák. Podľa výsledkov prieskumu súdy už nerobia chyby v hodnotení okolností určujúcich stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť z hľadiska ustanovenia § 75 Tr. zák. pri rozlišovaní medzi trestnými činmi proti majetku a zodpovedajúcimi prečinmi.

Mladistvým sa v prevažnej časti ukladajú tresty nespojené s odňatím slobody, najmä podmienené tresty odňatia slobody.

Zvýšil sa podiel rozhodnutí, ktorými sa upustilo od potrestania mladistvých, odsúdených najmä za prečiny. Stúpajúcu tendenciu možno zaznamenať aj pokiaľ ide o počet mladistvých, ktorým súdy uložili ochrannú výchovu a ochranné liečenie.

Pri ukladaní trestov a ochranných opatrení sa iba ojedinele vyskytujú pochybenia, ktoré spravidla naprávajú odvolacie súdy. Stále však pretrváva nedostatok, že súdy v prípadoch podmieneného odsúdenia alebo trestu nápravného opatrenia nevyužívajú zákonnú možnosť uložiť primerané obmedzenie smerujúce k tomu, aby mladistvý viedol riadny život pracujúceho človeka a pri upustení od potrestania málo využívajú možnosť požiadať spoločenskú organizáciu o výchovné spolupôsobenie.

Spolupráca súdov so spoločenskými organizáciami v konaní proti mladistvým je dosiaľ neuspokojivá a nestala sa bežnou metódou v činnosti súdov. Plnenie záverov Najvyššieho súdu ČSSR, uvedené v zhodnotení pod č. [Plsf 2/83](#), je preto stále aktuálne.

Niektoré rozsudky, najmä okresných súdov, nie sú odôvodnené v súlade so zákonom, čím sa oslabuje výchovný a preventívny účinok i vecne správnych rozsudkov.

Činnosť súdov v konaní po právoplatnosti rozhodnutí ešte stále nedosahuje požadovanú úroveň, aj keď na niektorých súdoch nastalo určité zlepšenie.